

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องชั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาชั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และ ๓) เพื่อศึกษาชั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Document/Research) โดยศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการ ความหมาย ชั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ พร้อมทั้งอรรถกถา ภาษาไทยชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๔ ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์ วิเสสอื่นๆ รวมถึงเอกสาร ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งทำสมารถได้บทสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ชั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ชั้น ๕ คือกองแห่งรูปธรรมและนามธรรม ที่ประชุมกันเป็นหมวดรวมซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา อันเป็นธรรมดาของสัตว์โลกทั้งหลาย ที่ยังมีความเห็นผิด ไม่รู้ตามความเป็นจริงในสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นว่า มีเพียงรูปนาม และอายตนะ ๑๒ คือสิ่งที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ มีอายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ อายตนะภายใน ๖ คือ เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ แตนต่อความรู้ฝ่ายภายใน มี ๑. จักขุ (ตา) ๒. โสตะ (หู) ๓. ฆานะ (จมูก) ๔. ชิวหา (ลิ้น) ๕. กาย (กาย) ๖. มโน (ใจ) ทั้ง ๖ อย่างนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๖ เพราะเป็นใหญ่ในหน้าที่ของแต่ละอย่าง เช่น จักขุ เป็นเจ้าการในการเห็น เป็นต้น อายตนะภายนอก ๖ ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ แตนต่อการรู้ฝ่ายภายนอก ๑. รูปะ (รูป สิ่งที่เห็นหรือวณะ คือ สี) ๒. สัททะ (เสียง) ๓. คันธะ (กลิ่น) ๔. รสชะ (รส) ๕. โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางกาย) ๖. ธรรม หรือธรรมารมณ์ (อารมณ์ที่เกิดกับใจ สิ่งที่ใจนึกคิด) ทั้ง ๖ นี้เรียกทั่วไปว่า อารมณ์ ๖ คือเป็นสิ่งที่ให้จิตยึดหน่วง เป็นปัจจัยให้เกิด

ทุกข์ หรือพ้นจากทุกข์ได้ ซึ่งชีวิตของมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายที่ต้องตกอยู่ในสังสารวัฏอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๕.๑.๒ การเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาในเรื่องนี้ ผู้ศึกษาสรุปความได้ว่าการอบรมสติปัญญาให้รู้แจ้งความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวง โดยอาศัยขั้นและอายตนะเป็นอารมณ์ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ อันเป็นทางสายเอกสายเดียว เพื่อความพ้นทุกข์ซึ่งพระพุทธองค์แสดงเป็นวิปัสสนาภูมิ สติปัฏฐานและวิปัสสนาภูมิเมื่อพิจารณาองค์ธรรมแล้วจัดเป็นอารมณ์ที่ปรากฏทางกาย เวทนา จิต และธรรมว่าเป็นเพียงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย มีสติปัญญารู้สภาวะของรูปนามที่เป็นปัจจุบันอย่างชัดเจนเห็นไตรลักษณ์ได้ตามความเป็นจริงอันส่งผลให้ได้รับอานิสงส์สามารถเห็นความเกิดดับของเวทนาละอวิชชา และค้นหา รู้อารมณ์เพียงสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ปราศจากความยึดมั่น ถือมั่น การเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้น มี ๔ ข้อคือ

- ๑) กายานุปัสสนา สติปัฏฐาน ใช้สติตามดูโดยมีปัญญารู้เท่าทันสภาพทางร่างกาย
- ๒) เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน ใช้สติตามดูโดยมีปัญญารู้เท่าทันความรู้สึกลึกซึ้ง ทุกข์หรือไม่สุข ไม่ทุกข์ที่เกิดขึ้น
- ๓) จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน ใช้สติตามดูโดยมีปัญญารู้เท่าทันสภาพจิตใจ
- ๔) ธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน ใช้สติตามดูโดยมีปัญญารู้เท่าทันเรื่องราวทั้งหลาย ที่รู้ที่คิดที่เกิดขึ้นในใจ

๕.๑.๓ ขั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

ขั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดในภูมิที่มีครบทั้ง ๕ ขั้น เพราะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปได้ตามปกติ ถ้าอายตนะใดอายตนะหนึ่งบกพร่องไปจะทำให้มีอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต ขั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ แต่ละประเภทแม้จะแตกต่างกัน แต่สามารถนำมาสังเคราะห์เข้ากันและเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์โดยความเป็นปรมัตถธรรมคือรูปนาม

เหมือนกัน ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนายังเห็นรูปนามตามความเป็นจริง ย่อมกำหนดรู้สภาวะเห็น ได้ยิน รู้กลิ่น ลิ้มรส นึกคิด และรูปอันเป็นที่อาศัยของจิตพร้อมทั้งรูปที่เกิดจากจิตในขณะนั้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ เมื่อสติมีกำลังมากขึ้น ย่อมทำให้สมาธิเกิด เมื่อสมาธิมีกำลังแนบแน่นจนเป็นอัปนาสมาธิ เกิดองค์ฌานเป็นพื้นฐานให้เกิดวิปัสสนาปัญญาเห็นความเป็นไตรลักษณ์ของรูปนาม การที่จะเห็นสภาวะลักษณะและพระไตรลักษณ์รูปนามได้ ผู้ปฏิบัติมีความจำเป็นจะต้องกำหนดรูปนามที่เป็นอารมณ์ปรมาัตถ์ซึ่งมีลักษณะทั้งสามอย่างอยู่ครบถ้วน ความเข้าใจในพระไตรลักษณ์ว่ารูปนามเกิดดับเป็นความไม่เที่ยง รูปนามเกิดแล้วคงอยู่สภาพเดิมไม่ได้ เป็นความทุกข์ และรูปนามเกิดแล้วบังคับบัญชาไม่ได้เป็นความไม่มีตัวตนจะนำไปสู่วิปัสสนาญาณที่สูงขึ้นตามลำดับจนบรรลุมรรคผลนิพพานได้

นำไปสู่แนวทางแห่งความเป็นพระอริยบุคคลขั้นต่ำสุดจนถึงสูงสุดคือพระอรหันต์ เข้าสู่พระนิพพาน กำจัดทุกข์ทั้งมวลอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เมื่อผู้ปฏิบัติยังเห็นรูปนามตามความเป็นจริง ย่อมรับรู้สภาวะเห็น ได้ยิน รู้กลิ่น ลิ้มรส สัมผัส นึกคิด อันเป็นอารมณ์ของตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจโดยมีสติเป็นองค์ธรรมกำกับ เมื่อสติมีกำลังมากขึ้นย่อมเกิดวิปัสสนาปัญญาจนเห็นความเป็นไตรลักษณ์ของขั้น ๕ และอายตนะดำเนินไปตามแนวทางแห่งโสฬสญาณตามลำดับจนถึงโคตรภูญาณ พ้นจากความเป็นปุถุชนยังลงสู่ความเป็นพระอรหันต์ หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวล

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำข้อมูลไปใช้

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาขั้น ๕ และอายตนะ ๑๒ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท โดยเน้นการศึกษาเชิงเอกสาร ซึ่งเป็นการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลจากคัมภีร์หรือตำราวิชาการเท่านั้น ยังขาดการศึกษาในภาคปฏิบัติคือ นำผลการศึกษาไปใช้ ดังนั้น ผู้มีความต้องการนำผลการศึกษาไปใช้ ควรฝึกปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมอันเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์ไทย เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรม ธรรมโมลี จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งต่อไป

หากมีการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ ผู้ศึกษาควรที่จะศึกษาในความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่นๆ ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาชั้น ๕ กับอายตนะ ๑๒ เข้าในวิสุทธิ ๗ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๒. ศึกษาชั้น ๕ กับอายตนะ ๑๒ เข้าในโพธิปักขิยะ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๓. ศึกษาชั้น ๕ กับอายตนะ ๑๒ เข้าในอริยสัจ ๔ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท